

svoj ómoh. Nar večí je pa v Ipavi, zlasti če Horvašček vmes dreza; tû pravijo, de se vetri kolejo. Borja pa ni ob enakim času povsod enako močna; priméri se, de, če na enim kraji meče, eno uro ali pol ure delječ od nje malo ali nič ne vedó. Pa berž se to spremeni, de na pervim kraji utihne, na drugim pa divja; v zaupanji, de je ne bo, ali de bo potihnila, se ljudjé — večkrat neverni — v nevarnost podajo, in nesrečni postanejo. Teržaške terge, gase*) in ulice dostikrat do čistiga pometa, pa tudi človeka ob zid ali tla pluši. V Gorici jo malokdaj imajo, 27. prosenca t. l. je pa strašno razsajala, več dimnikov in obilno korcov s streh pometala, in šíp razsula.

Tako hudo borjo imajo Ipavci po enkrat do štirikrat v léti, in terpi pol dneva, 2, 3 do 8 dni, pa s prenehanjem, de zmirej enako ne divjá; ponoči je večidel huji kakor čez dan, popoldne od ene do treh včasih nekoliko obnemore, de ne meče. Ko popotniki v téh krajih prenočijo, in ko ponoči huda borja vstane, de bučí, tuli, z okniki romplja, brizga, cvili, in de se vsa hiša, desiravno iz kamnja terdno sozidana, trese, vstanejo vsi oplašeni, skličejo hišne ljudi, si dajo luč prižgati no prašajo, kaj de je? — Tû se čudijo eden družimu; domači, de so uni tako plašni; vunajni, de si hišni vsiga tega nič k sercu ne vzamejo. Marsikteri se ne da vveriti, de ne bo nič hudiga, tudi se ne da več v posteljo spraviti, ampak čuječ če dneva pričakati.

Pozimi je borja nar huji, spomladi pa narveč škode stori, pa tudi poléti in v jeseni moli Ipavec rekoč: vari nas o Gospod — hude borje! Na nar prijetniši spomladanski dan izorje Ipavski kmet polovico njive, in se ob poldne h kosilu vsede s svojo družinico pod cveteče češnjevo drevó; čebelic brez števila, med nabiraje, mu brenčí nad glavo; hčeri, ki ste turšico in fižol sadile, vzamete pert znad jerbasa, in ga na tleh razgernete; vsi oziraje se na bolji kosilo, kakor gre oračem, v jerbasu, se na smeh deržé; nekaj potvice od praznikov, družiga za prigrizniti in bariglica nánge — ali ostanjka poslednje polnjence — jih kar razveselí. Med kosilam vsi čversto žovorejo kot vrabci na strehi; mali sin, ki je gonjač, pravi, de na grebeničiči, ki ji je sam hišico naredil, de bi se ne zažerla, je letas prvi zarod najdel; sosedov fantič s puterhčem pod pasiho da, berž memo gredé, prijazen: „Bog žegnaj!“ in oznani z veselo besedo, de slavčik se mu je že v leškovicem germu pod studencam oglasil. Štirje voli nasproti stojé, in prijazno pogledovaje požirajo pitano otavo brez jo zvečiti, kakor de bi vedili, de ne bo časa muditi se; starji sin in hlapec se verstita jim popravljati. Pri nobeni gospóski mizi, in če je z nar večimi sladnostimi in dragotinami obložena, se s takim veseljem ne jé, pa tudi tako ne tekne, kakor naši družini pod češnjo.***) Ali niso še odkosili, ko oče rečejo: „Sever se glasí, v herbtu ga čutim, jez moram sukno ogerniti.“ Za malo časa zakričí mlaji sin na vés glas: Pogledjte zástava na Ajdovski gori, kmalo bo na Nanosu, borjo bomo imeli. Ta starši prevzame in reče: Tího! ali je ne čutite že pod goro bučati? Nič prida ne bo! — Oče velijo s pobitim glasam berž vole napojiti, de, ko bi bilo mogoče, bi vendar še danes to njivo izorali. Slednji gré po svojim delu; ljudjé in živina delajo na vso moč, de bi berž ral dokončali; ali kaj pomaga? vse je zastonj, nad glavami jim začne borja grometi; zadnjič pade na-nje, de jim ne da več delati; golomraznice že leté, mraz jih prevzame, de morajo delo popustiti. Vsi ljudjé premraženi in trepetaje bežé iz polja z živino

*) Gása je čisto slovenska beseda od gáziti; majhna, vozka gasica so ulice. Pisatelj.

**) Ali bi ne bil ta izverstni popis kmetijskiga prizora (ländliche Scene) vreden, de bi ga kak malar obrisal? Vred.

vred domú, in živino in orodje spravši si napravijo na ognjiših kres — velik oginj — in okoli sedé se grejejo kot v nar hujšim mrazu. Tako se je na naglim nar lepši spomladanski dan v strašno hudo zimo spremenil.

(Dalje sledí.)

Kdaj bojo kantonske poglavarstva s županijami v slovenskih krajih svoje opravila v domačim jeziku obravnavati začele?

Od mnogih strani se razodevajo pritožbe, de nekatere kantonske poglavarstva v slovenskih krajih ne dopisujejo županam v domačim jeziku, kteriga razumejo, ampak po stari predšusčni šegi v nemškem, kteriga ne razumejo. Tako ravnanje, ktero posebno tam, kjer so župani razločno prosili, de naj bi se jim v njim razumljivim domačim jeziku dopisovalo in v domačim jeziku tudi županijski dopisi prejimali, napravlja nezadovoljnost po deželi, kteri bi se tako lahko v okom prišlo.

Nihče ne terja, de bi si naše cesarske vradije med sabo slovensko dopisovale, ker to ljudstva ne dotika, in slovensko ljudstvo se ne vtikuje v to, kar njega ne zadéva.

Ali drugači je takrat, kadar ima vradija z ljudstvom opraviti. Če se s Slovencam, ki v pisarnico pride, po slovensko govoriti mora, scer vradnika ne razume — je ravno taka, če se mu iz pisarnice piše.

Vstava, od presvitliga Cesarja vsim narodom podeljena, jim zagotovi pravico, de tudi njih jezik veljá; — v vsaki deželi ima clo deželni jezik prednost memo vsaciga družiga; v slovenskih krajih je v vsih postavah in ukazih, ki pridejo od ministerstva in deželnega poglavarstva na svitlo, slovenski jezik izvorni jezik (Urtext), njemu na levi stojí nemški; — ministerstvo in deželno poglavarstvo govori v svojih postavah in razglasih k Slovencam v slovenskim jeziku, — vikši deželna sodija je oestro ukazala, de se imajo s slovenskim ljudstvom v njegovim jeziku zapisniki (protokoli) napravljati.

Ker tedaj povsod drugod se ravna po ljudskih potrebah in pravicah — ali ne bojo začele tudi kantonske poglavarstva na Slovenskim tako ravnati?

To ni prazna reč, scer bi je ne bili Cesar v vstavi razločno izgovorili, ampak se vpira na žive potrebe vsaciga ljudstva, ki svoj jezik govori.

Tudi naš domači jezik, tako lep kakor vsak drug, je zadobil po vstavi pravico, v pisarnice priti, pa ne le iz góle domišlje; ampak iz žive potrebe, ker večina Slovincov le slovenski jezik razume.

Če bojo mogli taki župani, ki le domač jezik razumejo, še okoli hoditi, de jim bo kdo iz pisarnice dobljene popise razlagal in tolmačil, je to ravno nasprot ravnanju vikših vradij.

Gotovo je, de nekteri župani nemško prav dobro razumejo in de ti ne tirjajo, de bi jim vradije slovensko dopisovale, — ali župan bo mogel potem sam predstavljati, kar bo imel soseskam oznaniti, ker sosesčanje bojo terjali, da se jim vsaka reč v domačim jeziku naznani, in imajo tudi pravico to terjati. Če se bo pa to prestavljanje le županijskim oklicavcam prepuščilo, kakor nekdej „gerihtsdinarjem“, bomo doživeli ravno take zmote, kakor so jih ti oklicavci v létu 1848 v več krajih takrat napravili, ko so cesarski patent zastran desetine in tlake oklicovali, rekoč: „Vse je dolj, vse je preč, desetina in tlaka.“

Vsakimu županu, če tudi nemško dobro razume, se bo tedaj bolj vstreglo, če se mu v domačim jeziku dopisuje.

Nasproti je pa več taciž županov, ki le za silo enmalo nemški jezik lomiti znajo. Taki bojo prišli v

take silne težave, kakor ne davnej tisti rihtar na Dolenskim, ki je imel v razglasu „Object-Veränderungen“ predstaviti, in ker te besede ni razumel, si ni mogel drugač pomagati, kakor de je „objehverenerunge“ predstavil, kar noben človek ni razumel.

Koliko županov pa je, ki le edini domači jezik znajo!

Vsim tem težavam in vsim pomotam se tedaj lahko pomaga, če se to spolni, kar vstava zapové, — če namreč vradije z ljudstvom v lepim domačim jeziku ustno in pismeno se pogovoré. Zato vprašamo: kdaj bojo kantonske poglavarstva v slovenskih krajih županijam slovensko dopisovati začele?

Ker se to vprašanje vpira na pritožbe od več strani, in ker sega v potrebe ljudstva, smo dolžni ga naznaniti z vošilam, de bi se pravične terjatve spolnile.

Smešna resnica

v županijskih zadevah.

Čevljar France K. je župana iz K.* pismeno prosil, da bi mu privolili, v ondašnje srenjo se vseliti in čevlje delati. Župan mu je na to takole odpisal: „Franc K. aus Land Mähren geboren Schumacher gessel bringt eine bithe vor die Gemeinde vorstande von K*. das im ein Beberb bewiliget werde. Wirth mit dem bedeiten abgeweisset, dass die Gemeinde Ratten sein nicht einverstanden.“*)

Iz tega se razvidi, kakšno čobodro bodo nekteri župani na Slovenskim skupej spravili, če bodo protivnike slovenskiga jezika poslušaje v njim neznanim nemškim jeziku pisarili, namest v svojim lepim domačim jeziku, kteriga razumejo, ki je po vstavi tudi kance-lijsko pravico zadobil.

Borovčan.

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Spodnje Ložnice na Štajarskim. Čeravno so nam „Novice“ pretečeno spomlad posebno dobro létino prerokvale, se vunder pri nas silno slabo obnaša; krompir nam je čisto pognjil; sterneno žito nam je pa čisto toča en teden pred žetvo pobila, pa tudi kjer ni toča pobila, nimajo kaj; iz vinogradov ne bomo tudi nič imeli; kar je čez zimo ostalo, je pomladanska zmerzlina posmodila; zdaj pa toča. Ajdo nam je že S. kimovca, kar je imamo po naših ravninah, tudi čisto slana posmodila, tako de je še za seme ne bomo imeli. Tudi turšica se je pri nas slabo obnesla.

Iz Idrije. Tudi tukaj smo veselo dogodbo doživeli, da so nas namreč kvaterno nedeljo zvečer dobrovoljni gospodje in za svoj narod vnete gospodične v tukajšnjem gledišču s poslovenjeno igro: „Tat v mlinu,“ ali „Slovenec in Nemeč“ razveselili. Kako verlo so se obnašali, priča jednoglasna slava, ktera jim je od vsih strani ljudi natlačenega gledišča donéla. In kakega igravca ali kako igravko posebno povzdignuti bi se le reklo ostalim zašluženo čast kratiti. — Ena želja samo še ostane, ktero očitno izreči mi bodi dovoljeno: Ljubi slovenski gospodje in domoljube gospodične v Idrii! stopite še večkrat na gledišni oder s slovensko igro, ter pokažite svetu, da Idrija ni nemška, kakor jo nevedneži napak imenujejo, temuč slovenska, če ravno sta notri kaka dva gospoda, ki si na Slovenskim kruh služita in vendar ne čerkice slovenskega ne razumeta. —

Létina se je, kakor večidel povsod, tudi pri nas létas slabo obnesla. Z Bogam! Prifarski.

*) Lepo hvalo bojo županijski svetovavci temu županu skazali, de jih je podgane (Ratten) imenoval, še bolj se je pa gotovo čevljar zavzel slišati, de so mu županijske podgane prošnje zavergle.

Novičar iz mnogih krajev.

29. dan pret. m. so se cesar na Tiroljsko podali, ondi vstavljeno armado ogledat; pravijo, de jih ne bo do srede tega mesca na Dunaj nazaj. — Govori se, de bojo cesar spet nekterim jetnikom milostljivo prizanesli, ki so bili zavolj vdeleženja lanjskih in predlanjskih prekucij v ječo djani, namreč tistim, ki so dosihmal tretjino svoje kazni v ječi prestali. Tudi 160 Ogram, ki so v Carigrad na Turško bežali, je neki pripušeno, v svojo domovino nazaj priti. Košut je hudo zbolel na pèrsni in želodčni bolezni. — Ribjo rejo povzdigniti, misli naše ministerstvo kmetijstva tiste pripomočke tudi v naših rekah, jezerih in bajerjih poskusiti, ki so se po nasvetu dveh Francozov (Remi in Gehin) na Francoskim dobro poterdili. V čim ti pripomočki obstojé, ne vémo. — Ker se goveja kuga tudi po Poljskim in Marskim razširja, je ponovilo ministerstvo notranjih oprav 11. dan pret. mesca že v létu 1844 dani modri ukaz, po kterim naj se perve bolne goveda v poprej zdravih krajih vpričo zató postavljene komisije precenijo, koliko so vredne, in potem naj se berž brez vsiga ozdravljanja pobijejo in globoko zakopljejo, de se kužna bolezin takó mahoma zatere. Vlastnik takó pobite živine dobí izgovorjeno povračilo koj iz kantonske kase. — Advokacije imajo od notarjev le v večih mestih ločene biti; scer zna advokat (pravdarski dohtar) tudi notár po novih postavah biti. — Nekoliko Českih žlahnikov (plemenitnikov) je cesarja prosilo, de naj pokliče deželni zbor skupej. — Na Ogerskih mejah leží že veliko blagá nakopičeniga, ki čaka časa, de se bo smelo brez mite (colnine) prepeljati. — Strašna nesreča se je pripetila 22. dan pret. mesca v Wiesu na Štajarskim, ko je bil veliki cerkveni shod. Snidilo se je več sto romarjev, ki so čez noč ležali na podih in skednjih, ktere so pa neki gospodarji zapèrli, de bi jim drugo jutro nihče brez plače za spavnico ne všel. Kar vstane ponoči strašan oginj, v kterim je veliko romarjev ob življenje prišlo; prvi hrup je govoril od 100 mertvih, to pa ni res; dosihmal jih scer še veliko pogrešujejo, le 9 so jih našli, ki so bili čisto ogelje. — Na Poljskim pokončuje zeka ôsa (kleine Kieferblattwespe), ki na borovcih živí, ondašnje borovje takó, de je že veliko gojzdov popolnoma gôlih. Hud mraz, ki je bil pred 14 dni, je k sreči toliko tega požrešniga merčesa pokončal, de ga je sèm ter tjè po 6 pavcov visoko pod drevesi ležalo. — Tergatev (bendíma) na Ogerskim okoli Pešta in Bude obéta posebno dobro vino (nekteri pravijo, kakor v létu 1834); tudi premalo ga ne bo. — Na Dunaji se kaže in v gledišu pleše nek paglovec, kakoršniga še morebiti na svetu ni bilo, star je 18 lét, pa meri le 26 pavcov in vaga 10 funtov; po rodu je Amerikanec, pa njegoví starši niso bili paglovci. Kakor je zdej velik, je bil že v 11. mescu svoje starosti; v 17 létih ni tedaj nič več zrasel. Ob-raza je lepiga, obnašanja prijetniga, in scer si je že veliko premoženja s tem skup spravil, de se po svetu kaže. Prišel je iz Angleškiga, in se imenuje Tom Pevce, to je Tomaš Pavčnik. — V Heveškim komitatu na Ogerskim sta prisegla dva kmeta, de sta vidila svojiga soseda v zadnji vojski umreti; na to prisego se omoži njegova vdova; ni davnej pa kar pride rajniki mož živ in zdrav iz bolnišnice domú, kamor so ga iz bojiša na polmertviga nesli. Žena je mogla spet perviga možá vzeti, drugimu pa slovo dati, ki je za to strašno žalosten.

Današnjimu listu je pridjan 31. dokladni list.